

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 28
Частина 2

Одеса
2018

Головний редактор:

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Гальцова О.Л. – доктор економічних наук, професор

Відповідальний секретар:

Логвиновський Є.І. – кандидат економічних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Грозний І.С. – доктор економічних наук, професор

Гулей А.І. – доктор економічних наук

Іртищева І.О. – доктор економічних наук, професор

Коваль В.В. – доктор економічних наук, доцент

Манойленко О.В. – доктор економічних наук, професор

Мельничук Д.П. – доктор економічних наук, доцент

Миронова Л.Г. – доктор економічних наук

Сафонов Ю.М. – доктор економічних наук, професор

Ситнік І.В. – доктор економічних наук, професор

Стройко Т.В. – доктор економічних наук, професор

Хрущ Н.А. – доктор економічних наук, професор

Римантас Сташис – PhD, професор економіки

Юліана Драгалін – PhD, професор економіки

Януш Велькі – доктор економіки габілітований, професор

Ян Жуковський – PhD, професор економіки

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук на підставі Наказу МОН України від 16 травня 2016 року № 515.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 4 від 30.04.2018 року).**

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано
Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 21934-11834P від 23.03.2016 року)

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2018

Бугіль С.Я. ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ.....	83
Бутенко В.В., Лисенко К.А. ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	88
Варцаба В.І., Мулеса Е.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ГРОМАД.....	92
Виговська Н.Г., Полчанов А.Ю., Виговський В.Г. МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА РОЗВИТОК СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	97
Гайбура Ю.А. МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: СУТНІСТЬ І ПІДХОДИ.....	101
Думанська І.Ю. СПІВПРАЦЯ «ПРОДУЦЕНТ ІННОВАЦІЙ – ЦЕНТР ФІНАНСУВАННЯ» У КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ АПК.....	106
Іваськевич Х.І. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	111
Романовська Ю.А., Урбанович В.А. ВИДАТКИ НА ОБОРОНУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ НАТО.....	117
РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Гайдаєнко О.М. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	121
Долішня Т.І., Медвідь І.Б. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	126
Назаренко І.М. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПАПЕРОВОЇ БУХГАЛТЕРІЇ.....	130
Розіт Т.В., Слюніна Т.Л. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАПАСІВ У МСФЗ-ЗВІТНОСТІ.....	136
Скрипник С.В. ПРОЦЕС ВИРОБНИЧОГО ВІДТВОРЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	142
Стрельников Р.М. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.....	147
Томчук О.Ф. АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА.....	152
РОЗДІЛ 10. СТАТИСТИКА	
Назарова О.Ю. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК СКЛАДНИК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН.....	160
РОЗДІЛ 11. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ	
Іванченко Г.Ф., Гриценко В.В. ЕВОЛЮЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОПУЛЯЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ.....	165
Кочкодан В.Б. ДОЦІЛЬНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ НАФТОГАЗОВИХ РОДОВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НГК УКРАЇНИ.....	169
Кудрицька Ж.В. МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ СКЛАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ.....	174
Хорошун В.В., Науменко І.А. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗБУТОВОЇ ЛОГІСТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	179
Цеслів О.В., Козюра А. О. ПОБУДОВА ПРИБУТКОВОЇ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСЕРЕДНИЦЬКОГО B2B2C ВЕБ-СЕРВІСУ.....	184

АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА

ANALYTICAL CAPABILITIES OF THE ENTERPRISE BALANCE SHEET (STATEMENT OF FINANCIAL POSITION)

У статті розглянуто склад і структуру балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства, його мету. Визначено порядок відображення в балансі активів, зобов'язань та власного капіталу. Проаналізовано баланс в розрізі статей, абсолютні показники фінансової стійкості, прибутковості (рентабельність) капіталу, ділова активність підприємства за допомогою горизонтального аналізу. Запропоновано для покращення аналітичних можливостей балансу доповнити форму балансу (звіту про фінансовий стан) розшифровками виробничих запасів (МШП, запасні частини, будівельні матеріали, паливо, сировина і матеріали), дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги за видами. Представлена балансом (звітом про фінансовий стан) інформація впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені в минулому.

Ключові слова: аналіз, баланс, активи, пасиви, майно, джерела утворення, інформація.

В статье рассмотрено состав и структуру баланса (отчета о финансовом состоянии) предприятия, его цель. Определено порядок отображения в балансе активов, обязательств и собственного капитала. Проанализировано баланс в разрезе статей, абсолютные показатели финансовой устойчивости, доходность (рентабельность) капитала, деловая активность предприятия с помощью горизонтального анализа. Предложено для улучшения аналитических возможностей баланса дополнить форму баланса (отчета о финансовом

состоянии) расшифровками производственных запасов (МБП, запасные части, строительные материалы, топливо, сырье и материалы), дебиторской задолженности за товары, работы и услуги по видам. Представленная балансом (отчетом о финансовом состоянии) информация влияет на принятие решений пользователями, дает возможность вовремя оценить прошлые, настоящие и будущие события, подтвердить и скорректировать их оценки, сделанные в прошлом.

Ключевые слова: анализ, баланс, активы, пассивы, имущество, источники образования, информация.

The article examines the composition and structure of the balance sheet (statement of financial position) of the enterprise, and its purpose. The procedure of reflection of assets, liabilities and equity in the balance sheet is determined. The article analyzes the balance in the terms of articles, absolute indicators of financial stability, profitability (economic efficiency) of capital, business activity of the enterprise by means of horizontal analysis. To improve analytical capabilities of the balance sheet, it is proposed to supplement the form of the balance sheet (statement of financial position) with the explanations of inventories (low-value fast-wearing items, spare parts, building materials, fuel, raw materials and materials), receivables for goods, work and services by the types. Information presented by the balance sheet (statement of financial position) affects users' decision-making, enables to evaluate timely past, present and future events, validate and correct former estimations.

Key words: analysis, balance, assets, liabilities, property, sources of formation, information.

УДК 657.37

Томчук О.Ф.

к.е.н., доцент
кафедри аналізу та статистики
Вінницький національний
аграрний університет

Постановка проблеми. Баланс є дзеркальним відображенням стану активів і пасивів підприємства на певний момент часу. На основі балансової інформації проводиться оцінка не тільки обсягу залучених підприємством коштів для фінансування діяльності, але й напрямків їх розміщення у виробничі та інші ресурси підприємства. Наявність достовірної інформації є запорукою вдалого розвитку підприємства і дозволяє уникнути фінансової кризи, а це, в свою чергу, вимагає своєчасного забезпечення інформацією процесу аналізу розміщення і стану майна підприємства та джерел його утворення. Між системою збору інформації й аналізом балансу (звіту про фінансовий стан) існують прямий і зворотний зв'язки. З одного боку, результати аналізу надходять до системи фінансового менеджменту і використовуються для прийняття відповідних управлінських рішень; а з іншого боку – від своєчасності, якості і повноти інформації залежить глибина і об'єктивність результатів аналізу. Це й визначає важливу роль аналітичних можли-

востей балансу як неодмінної умови з'ясування рівня фінансового стану господарюючих систем для побудови ефективної системи управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичні можливості бухгалтерського балансу підприємства розглянуті в працях провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні положення та практичні рекомендації щодо методики складання та використання балансу (звіту про фінансовий стан) обґрунтовані в працях Л.О. Вдовенко [11], Л.В. Гуцаленко [4], О. Ісай [8], Т.Г. Китайчук [6], К.О. Кухти [5], Є.В. Мниха, С.Г. Мощенського [10], Я.О. Рудь [5], Ю.М. Тютюнника [9], І.В. Фурман [8], Л.В. Чижевської, І.Й. Яремка й інших.

У зарубіжній літературі питання складання та використання аналітичних можливостей балансу (звіту про фінансовий стан) розкриті в працях І.А. Бланка, Л. Гіляровської, В.В. Ковальова, Г.В. Савицької, Я.В. Соколова, М.Ф. Ван Бреда, Ж. Рішара, Е.С. Хендріксена й інших.

Таблиця 1

Структура балансу (згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Актив		Пасив	
I. Необоротні активи	Власний капітал	I. Власний капітал	
II. Оборотні активи			
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	Зобов'язання	II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	
		III. Поточні зобов'язання і забезпечення	
		IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття	
Баланс		Баланс	

Втім, здебільшого баланс та методика аналітичних можливостей балансу розглядаються та досліджуються окремо, внаслідок чого складання балансу перетворюється на технічну роботу, а проведення аналізу його показників потребує додаткових розрахунків. У свою чергу принципи та аналітичні можливості балансу (звіту про фінансовий стан) мають розроблятися, виходячи із природи, сутності та форми діючого балансу. Комплексне вивчення сутності балансу, процесів його складання та аналітичних можливостей дозволить максимально ефективно використовувати балансову інформацію для аналізу фінансового стану підприємства. Незважаючи на досить ґрунтовне опрацювання питань щодо вказаних проблем, потреба подальшого проведення наукових досліджень в цій сфері є актуальною для забезпечення об'єктивності та достовірності результатів аналізу, прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження аналітичних можливостей діючого балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства та визначення напрямків їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Баланс відображає різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього періоду, що робить можливим горизонтальний та вертикальний аналіз оцінювання фінансового стану підприємства із застосуванням коефіцієнтів (структури ресурсів, ліквідності й платоспроможності, фінансової стійкості), прогнозування змін економічних ресурсів та їх джерел.

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал. Зміст і форма

балансу (звіту про фінансовий стан), як і інших форм звітності, а також загальні вимоги до розкриття його статей регламентуються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]. Тому, під час складання балансу необхідно керуватися законодавчими актами: «Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності» [2] і «Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звіт-

ності» [3], що містять формули, які дозволяють перевірити взаємозв'язок даних рядків балансу.

За формою баланс є таблицею, що складається з двох частин: активу та пасиву. В активі балансу відображаються дані про розміщення і стан майна, а в пасиві – показники, що характеризують джерела формування капіталу. Звітним періодом для складання балансу, як і всієї фінансової звітності, є календарний рік. Загальну структуру балансу (звіту про фінансовий стан) згідно НП(С)БО 1 представимо в таблиці 1.

Активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, які відображаються в балансі за умови, що оцінка їх може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з їх використанням. Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій відображаються в балансі, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок їх погашення. Власний капітал відображається в балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його зміни.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Л.В. Гуцаленко наголошує, що повна, оперативна, достовірна інформація про зовнішні чинники впливу та внутрішнє середовище підприємства дає змогу приймати результативні управлінські рішення й пристосовуватися до нових обставин [4, с. 83].

Кухта К.О. та Рудь Я.О. вважають, що бухгалтерський баланс є інформаційним джерелом для прийняття управлінських рішень [5, с. 132].

Для того, щоб краще пізнати аналітичні можливості балансу, треба добре розуміти зміст кожної його статті. Стаття – це елемент фінансового звіту. Т.Г. Китайчук зазначає, НП(С)БО 1 не дає детального опису кожної статті Балансу, як це було передбачено раніше. Це пов'язано з тим, що розробники нового стандарту прагнули максимально зблизити форми фінансової звітності з нормами

МСФЗ. Це спричинило певні ускладнення для тих підприємств, які не використовують міжнародні стандарти фінансової звітності, оскільки облік багатьох операцій за правилами П(С)БО не збігається з обліком згідно з МСФЗ [6, с. 862]. Кожній балансовій статті привласнюється код рядка в межах чотирьох знаків, який є незмінним. Балансові статті об'єднуються в розділи, які розглянуті в таблиці 1. Це дає можливість загального огляду балансу і дуже зручно при проведенні аналізу інформації.

За даними форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» оцінюється:

- склад і структура активів (необоротних активів, оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості);
- склад і структура пасивів (власного капіталу, довгострокових і поточних зобов'язань, кредиторської заборгованості);
- рівень ліквідності балансу;
- платоспроможність підприємства за системою відносних показників;
- наявність власних оборотних коштів;
- показники фінансової стійкості;
- стан кредитоспроможності підприємства.

Співвідношення між необоротними та оборотними активами характеризує рівень мобільності підприємства, його операційний ризик, а також, певною мірою, співвідношення умовно-постійних та змінних витрат. Н.В. Смирнова зазначає, що зростання питомої ваги оборотних активів свідчить про формування більш мобільної структури активів. Для сільськогосподарських підприємств більш характерною є «важка» структура активів, тому таку тенденцію не можна вважати абсолютно позитивним явищем, оскільки питома вага необоротних активів зменшується переважно за рахунок того, що більшість сільськогосподарських підприємств не в змозі замінювати застарілі та зношені основні засоби (машини, техніку тощо) новими, а також нестабільною ціновою ситуацією на ринку матеріальних ресурсів, що змушує аграрних товаровиробників створювати більші їх резерви [7, с. 250].

Ю.М. Тютюнник та С.В. Тютюнник наголошують на тому, що порівнюючи структурні зміни в активі й пасиві балансу, можна визначити, через які джерела поповнювався капітал і в які активи його вкладено. Окрім того, структурні показники пом'якшують негативний вплив інфляції на динаміку інформації фінансової звітності [8].

Співвідношення між власним і залученим капіталом характеризує фінансову стабільність підприємства і рівень його фінансового ризику. Чим більшу частку у складі пасивів має власний капітал, тим більш стійким є підприємство, і тим нижчий рівень його банкрутства. На думку Ю.І. Загорулько, величина власного капіталу забезпечує

довіру партнерів підприємства, що визначає можливість отримання від них фінансових вкладень у разі необхідності усунення впливу несприятливих факторів. Незначна частка власного капіталу посилює підприємницький ризик кредиторів [9].

Однак, аналітик звертає увагу і на переваги позикового капіталу: вартість позикового капіталу є нижчою, ніж вартість власного капіталу, і відсотки, що сплачуються за використання позикових коштів, включаються у витрати до оподаткування, що декілька знижує податкове навантаження. На відміну від процентів, дивіденди та інші виплати власникам здійснюються за рахунок чистого прибутку.

Велике значення має структура позикових коштів, тобто співвідношення між довгостроковими і поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання – це заборгованість підприємства перед постачальниками, зі страхування, з оплати праці, бюджетом, короткострокові кредити банків та інша кредиторська заборгованість. Такі зобов'язання виникають, коли підприємство відчуває дефіцит ресурсів для фінансування поточної діяльності, тобто оборотних засобів. Крім того, поточні зобов'язання з точки зору терміновості їх погашення є більш ризикованими, ніж довгострокові. Тому вважається, що чим менше у структурі пасивів поточних зобов'язань, тим краща структура капіталу, і вища його платоспроможність.

Поява у підприємства інноваційних та інвестиційних проектів свідчить про розмір довгострокових зобов'язань, тобто розвиток підприємства та збільшення його необоротних активів.

Структура власного капіталу складається з капіталу, інвестованого власниками (зарєєстрованого капіталу, додатково вкладеного капіталу) і накопиченого капіталу (нерозподіленого прибутку минулих років, резервного капіталу). Зростання вартості і питомої ваги накопиченого капіталу свідчить про позитивну динаміку фінансового стану підприємства.

Основу балансу становить класичне балансове рівняння:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал.} \quad (1)$$

Аналітичні можливості балансу Ю.М. Тютюнник конкретизує за параметрами оцінювання фінансового стану (таблиця 2) [10, с. 67].

Вважаємо, що не зовсім правомірно включати до ліквідності і платоспроможності коефіцієнти оборотності запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки показники оборотності різних видів капіталу підприємства, рентабельності активів і власного капіталу розраховуються із залученням даних форми 2 «Звіт про фінансовий стан (Звіт про сукупний дохід)».

Оцінку якісних змін в динаміці і структурі майна та джерел його фінансування можна отримати за допомогою вертикального (структурного) та горизонтального (динамічного) аналізу балансу.

Показники структури визначаються у відсотках до валюти балансу. Показники динаміки визначаються шляхом розрахунку абсолютних і відносних відхилень кожної статті активу та пасиву балансу звітного періоду від базового. Проілюструємо теоретичне викладення розрахунків за фактичними даними конкретного підприємства (таблиця 3).

На підставі наведеної таблиці 3 можна зробити наступні висновки. Загальна вартість майна підприємства збільшилась на 9361 тис. грн., що становило 113,2 % у порівнянні з 2014 роком, а у порівнянні з 2015 роком збільшилась на 4423 тис. грн., що становило 33,5 %. Оборотні активи збільшилися за період і перебільшили необоротні. Найбільш значно у абсолютному вираженні збільшилися основні засоби на 3140 тис. грн., що становило 189,4 % в порівнянні з 2014 роком, а також на 2434 тис. грн., що становило 103 % у порівнянні з 2015 роком. Ще збільшення у абсолютному вираженні зазнали виробничі запаси на 1805 тис. грн. в порівнянні з 2014 роком. Спостерігається досить значне зростання дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги – на 140 тис. грн., що становило 254,5 % в порівнянні з 2014 роком, а також на 77 тис. грн., що становило 65,2 % в порівнянні з 2015 роком. Даний факт відображає відволікання частини поточних активів на кредитування споживачів готової продукції, товарів, робіт і послуг підприємств та інших дебіторів, що свідчить про фактичну іммобілізацію цієї частини оборотних засобів із виробничого процесу. З іншого боку, дебіторська заборгованість вказує на майбутнє надходження грошових коштів, у разі,

якщо ПСП «Фортуна» має платоспроможних дебіторів. Щодо власного капіталу, то у 2014 – 2016 рр. суттєвого збільшення зазнав резервний капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток), що свідчить про поліпшення фінансового стану та перспектив економічного зростання ПСП «Фортуна». Довгострокові зобов'язання зменшились на 25 тис. грн., що становило 10,8 % в порівнянні з 2014 роком. Позитивним є відсутність у 2016 році короткострокових кредитів банків. Кредиторська заборгованість зменшилась щодо товарів, робіт і послуг на 95 тис. грн. в порівнянні з 2014 роком та по розрахунках зі страхування на 8 тис. грн., що є позитивним зрушенням.

Активи в балансі розміщені за принципом зростання ліквідності згори до низу, пасиви – за принципом скорочення термінів повернення капіталу (таблиця 4).

З таблиці 4 видно, що баланс ПСП «Фортуна» на кінець звітного періоду не є абсолютно ліквідним, оскільки не виконується умова $A1 \geq P1$ на початок і кінець звітного періоду. Різниця між найліквіднішими активами і терміновими (негайними) пасивами досить велика: на початок періоду нестача становила 590 тис. грн., а на кінець ще більше – 736 тис. грн. Рівень покриття зобов'язань при цьому був 21,6% і 3,1% відповідно.

Нестача у підприємства грошових коштів та інших найліквідніших активів групи A1 наприкінці звітного періоду була частково компенсована надлишком активів групи A2, рівень покриття якими короткострокових пасивів становив на цей час 100%. Однак така компенсація є лише вартісною,

Таблиця 2

Аналітичні можливості бухгалтерського балансу

Параметри оцінювання фінансового стану	Зміст показників
Зміна економічного потенціалу	Абсолютна і відносна зміна валюти балансу й окремих видів активів і пасивів за період, що досліджується
Інвестиційна привабливість та ефективність партнерських відносин	– Частка оборотного капіталу в структурі активів; – Частка високоліквідних активів (поточних фінансових інвестицій, грошових коштів та їх еквівалентів) у структурі активів; – Структура і динаміка дебіторської заборгованості; – Структура і динаміка власного капіталу; – Структура і динаміка кредиторської заборгованості
Ліквідність і платоспроможність	– Абсолютна; – Швидка; – Загальна; – Обіговість запасів; – Обіговість дебіторської і кредиторської заборгованості
Фінансова стійкість	– Співвідношення власного й залученого капіталу; – Частка власних оборотних коштів в оборотних активах; – Частка довгострокового залученого капіталу; – Сальдо дебіторської і кредиторської заборгованості
Характеристика фінансової діяльності	Обсяг і структура довгострокових і поточних фінансових інвестицій
Стан кредитування	– Обсяг, структура та динаміка кредитів; – Зміна частки довгострокових кредитів; – Зміна частки короткострокових кредитів

а в реальній платіжній ситуації, як зазначалося вище, менш ліквідні активи не зможуть замінити більш ліквідні.

Умова $A3 \geq P3$ для підприємства також виконується, що свідчить про високий

рівень його перспективної платоспроможності, про наявність у підприємства достатнього обсягу запасів, товарів та інших активів, що повільно реалізуються. Нерівність $A4 \leq P4$ на кінець звітнього періоду також виконується, що свідчить про достатність у підприємства власного капіталу, який скеровується на формування оборотних активів. На кінець 2016 року з'являється нестача у сумі 11014 тис. грн. у зв'язку з тим, що вартість

необоротних активів підвищується повільніше, ніж зростала сума постійних пасивів. Сума перевищення власного капіталу над необоротними активами може бути спрямована на покриття приросту оборотних активів, що є безумовним критерієм платоспроможності підприємства.

Таким чином, протягом досліджуваного періоду ми спостерігаємо зростання ліквідності балансу ПСП «Фортуна».

Залежно від того, якими видами платіжних засобів (оборотних активів) підприємство може здійснювати оплату своїх поточних зобов'язань за даними балансу визначають рівні платоспроможності: грошову, розрахункову та ліквідну. За

Таблиця 3

Горизонтальний аналіз балансу

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення, (+; -)	
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	Абсолютне	Відносне
<i>Актив</i>					
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-
Незавершені капітальні інвестиції	343	558	688	345	100,6
Основні засоби	1658	2364	4798	3140	189,4
Довгострокові біологічні активи	152	171	162	10	6,6
Інші фінансові інвестиції	-	-	-	-	-
Виробничі запаси	1390	2230	3195	1805	129,8
Незавершене виробництво	1946	3222	3239	1293	66,4
Готова продукція	1432	3174	4179	2747	191,8
Товари	-	-	-	-	-
Поточні біологічні активи	1080	1206	1149	69	6,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	55	118	195	140	254,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	11	-	-	- 11	-
Інші поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-
Грошові кошти	201	163	24	- 177	- 88,1
Інші оборотні активи	-	-	-	-	-
Баланс	8268	13206	17629	9361	113,2
<i>Пасив</i>					
Зареєстрований (пайовий) капітал	3	3	3	-	-
Додатковий капітал	190	190	190	-	-
Резервний капітал	675	757	1008	333	49,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6321	11274	15461	140	144,6
Інші довгострокові зобов'язання	232	229	207	- 25	- 10,8
Короткострокові кредити банків	200	-	-	- 200	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	382	390	287	- 95	- 24,9
Поточні розрахунки з бюджетом	-	160	191	191	-
Поточні розрахунки зі страхування	21	26	13	- 8	- 38,1
Поточні розрахунки з оплати праці	24	26	43	19	79,2
Поточна заборгованість за одержаними авансами	-	-	-	-	-
Поточна заборгованість за розрахунками з учасниками	116	57	161	45	38,8
Інші поточні зобов'язання	104	94	65	- 39	- 37,5
Баланс	8268	13206	17629	9361	113,2

* Джерело: сформовано на основі даних фінансової звітності ПСП «Фортуна» с. Брицьке Липовецького району Вінницької області за 2014-2016 рр.

Аналіз ліквідності балансу, тис. грн.

Актив	На поч. звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На поч. звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						на поч. періоду	на кінець періоду
Найбільш ліквідні активи	163	24	Негайні пасиви	753	760	- 590	- 736
Активи, що швидко реалізуються	118	195	Короткострокові пасиви	-	-	118	195
Активи, що реалізуються повністю	9832	11762	Довгострокові	229	207	9603	11555
Активи, що важко реалізуються	3093	5648	Постійні пасиви	12224	16662	- 9131	- 11014
Баланс	13206	17629	Баланс	13206	17629	-	-

* Джерело: сформовано на основі даних фінансової звітності ПСП «Фортуна» с. Брицьке Липовецького району Вінницької області за 2014-2016 рр.

результатами оцінювання рівня та динаміки відносних показників платоспроможності формулюються такі висновки:

- при порівнянні фактичних значень із нормативними – про платоспроможність, недостатню платоспроможність або неплатоспроможність підприємства;

- при порівнянні фактичних показників у динаміці – про підвищення (зниження) рівня платіжних можливостей підприємства за відповідним показником з урахуванням використання відповідних груп платіжних засобів.

Якщо платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, яка забезпечує стабільну платоспроможність у перспективі.

І.В. Фурман вважає, що фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності за умов можливого рівня ризику. Найсуттєвішою формою стійкості підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Задля цього підприємство повинно володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і при необхідності мати можливість залучати позикові кошти [11, с. 36].

Відносні показники фінансової стійкості розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Вважаємо, що для проведення порівняльного аналізу краще користуватися відносними показниками, які дозволяють не лише здійснювати аналіз в динаміці, але й проводити порівняння з їх нормативними значеннями, з показниками конкурентів та з галузевими показниками.

Розрахована система показників свідчить про те, що підприємство збільшує економічну незалежність та зменшується його фінансова залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Впродовж періоду, що аналізується, коефіцієнт маневреності власного капіталу зменшився з 0,85 пунктів до 0,66 пунктів, що обумовлено зростанням частки власних коштів у структурі пасивів підприємства.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами. Зменшення значення даного показника на 0,07 пунктів є ознакою добре розробленої стратегії підприємства.

Сума коефіцієнтів довгострокового залучення позикових коштів та фінансової незалежності капіталізованих джерел дорівнює одиниці. Зменшення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів є позитивною тенденцією і означає, що з позиції довгострокової перспективи підприємство все більше не залежить від зовнішніх чинників. Значення коефіцієнта фінансової незалежності капіталізованих джерел досить велике – 99%, що на 39% перевищує означену нижню межу. Така динаміка є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про більш раціональний підхід до формування фінансової стратегії ПСП «Фортуна».

Кредитоспроможність підприємства визначається на основі оцінювання результатів фінансової діяльності позичальника, на підставі якої банк приймає рішення щодо можливості надання кредиту або припинення кредитних зв'язків з даним клієнтом. З позиції позичальника кредитоспроможність дозволяє виявити можливості ефективного використання позикових ресурсів для підвищення ринкової вартості підприємства та резерви своєчасного повернення отриманих кредитів. Для кредитора – визначення гарантій повернення коштів позичальником, виявлення причин їх неповернення та запобігання їм. Метою оцінювання кредитоспроможності в даному випадку є мінімізація кредитних ризиків.

Аналіз відносних показників фінансової стійкості

№ п/п	Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Рекомендоване значення, тенденції зміни	Відхилення, (+,-)	
						від нормативу	від 2016 р.
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,87	0,92	0,94	Кр. знач. 0,5, збільшен.	0,44	0,07
2	Коефіцієнт фінансової залежності	1,15	1,08	1,06	Кр. знач. 2, зменш.	- 0,94	- 0,09
3	Коефіцієнт фінансового ризику	0,15	0,08	0,06	≤ 0,5, кр. знач. 1	0,01	- 0,09
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,85	0,75	0,66	> 0, збільш.	-	- 0,19
5	Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,11	0,07	0,04	зменшен-ня	-	- 0,07
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,03	0,02	0,01	0,4	- 0,39	- 0,02
7	Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,97	0,98	0,99	0,6	0,39	0,02

* Джерело: сформовано на основі даних фінансової звітності ПСП «Фортуна» с. Брицьке Липовецького району Вінницької області за 2014-2016 рр.

На підставі результатів аналізу балансу позичальника комерційний банк приймає рішення про можливість та умови кредитування або припинення кредитних відносин.

Як бачимо із вище розглянутого, аналітичні можливості балансу надзвичайно широкі. Слушною є думка О. Ісай, що аналітичні можливості бухгалтерського балансу реалізуються шляхом дотримання певної послідовності однорідних за змістом робіт, тобто шляхом дотримання певної технології, яку узагальнено можна представити: експрес-аналіз бухгалтерського балансу → поглиблений аналіз бухгалтерського балансу: а) оцінка економічного потенціалу; б) діагностика забезпеченості ресурсами → прийняття рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємство платоспроможним (неплатоспроможним) [12].

Відповідно до потреб споживачів розглянути аналітичні можливості балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства можуть бути розширені. Наявність у балансі лише вартісних показників суттєво обмежує аналітичні можливості його застосування.

Вважаємо, що для покращення аналітичних можливостей балансу доповнити форму балансу (звіту про фінансовий стан) розшифровками виробничих запасів (МШП, запасні частини, будівельні матеріали, паливо, сировина і матеріали), дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги за видами. Це приведе до введення в баланс нових видів активів, особливо це стосується підприємств, які використовують спрощену форму ведення фінансової звітності. Також при

розрахунку показників ліквідності та фінансової стійкості це полегшить отримання інформації в розрізі окремих елементів запасів, оскільки укрупнення статті «Запаси» погіршує аналітичні можливості балансу. Крім того така деталізація дасть можливість при проведенні факторного аналізу зміни показників платоспроможності обраховувати методом дольової участі розмір впливу окремих складових запасів, що також покращить аналітичність показників балансу.

Моценський С.Г. також пропонує змінити формат бухгалтерського балансу в бік поглиблення його аналітичних можливостей [13, с. 522].

Таким чином, значення балансу (звіту про фінансовий стан) полягає в тому, що в стислому вигляді представлені точні, систематизовані дані про майновий стан і господарську діяльність, статистику й динаміку підприємства. На це звертають свою увагу Л.О. Вдовенко та О.С. Черненко «фінансова звітність визначається сукупністю показників про наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, вказує на його реальні й потенційні фінансові можливості. Вона відображає і дає змогу оцінювати результати діяльності, прогнозувати напрямки підвищення ефективності, сприяє розробці й прийняттю виважених управлінських рішень, тому її слід розглядати не лише як інструмент забезпечення ефективного управління на всіх рівнях, але і як потужну інформаційну базу, що безпосередньо сприяє фінансовій безпеці господарюючих суб'єктів галузі та держави в цілому» [14].

Висновки з проведеного дослідження. Сучасною наукою баланс (звіт про фінансовий стан) визнається завершальною стадією обліко-

вого процесу та основною формою фінансової звітності. Основна мета складання балансу як форми фінансової звітності орієнтована на його аналітичні можливості про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Форму та структуру балансу як важливих чинників впливу на якість балансової інформації необхідно максимально орієнтувати на потреби аналізу. Великою мірою це стосується елементарної частини балансу – статті. Баланс як форма звітності – явище статичне, оскільки узагальнює рівність активів та пасивів господарського суб'єкта на певний момент часу (звітну дату). Оскільки момент, на який складена ця звітна форма, минає одразу, а господарський процес перебуває в постійному русі, то статистику балансу як форми звітності слід вважати суб'єктивною. Суб'єктивність статистики балансу необхідно враховувати в процесі його аналізу.

Аналітичні можливості балансу дозволяють проаналізувати склад і структуру активів, пасивів, рівень ліквідності підприємства, його платоспроможність та фінансову стійкість.

Таким чином, баланс (звіт про фінансовий стан) являє собою моментальний знімок фінансово-господарського стану підприємства на певну дату, а запропонована розшифровка складу виробничих запасів і дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги приведе до полегшення отримання інформації в розрізі окремих елементів запасів, розрахунку впливу окремих складових запасів на зміну показників платоспроможності, що сприятиме збільшенню його аналітичних можливостей.

Подальшими дослідженнями є детальне вивчення аналітичних можливостей інших форм фінансової звітності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. URL: <http://buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>. – Назва з екрану.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013 р. URL: <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрану.
3. Методичні рекомендації з перевірки порівняльності показників фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України № 476 від 11.04.2013 р. URL: <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрану.
4. Гуцаленко Л.В., Довгаль Е.О. Обліково-інформаційна система забезпечення управління сільськогосподарським підприємством. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. №8. С. 82-92.
5. Кухта К.О., Рудь Я.О. Баланс підприємства: становлення, історія виникнення та розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Випуск 22, Частина 1. С. 130-132.
6. Китайчук Т.Г. Аналіз складових частин балансу підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 3. С. 859-864.
7. Смирнова Н.В. Аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств. Економічний аналіз. 2014, Том 18. № 2. С. 246-252.
8. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В. Динаміка показників оцінювання майнового стану сільськогосподарських підприємств Полтавської області URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/prpdaa/2010/01/229.pdf>. – Назва з екрану.
9. Загорулько Ю.І. Фінансова стійкість підприємства як економічна категорія. URL: <http://uabs.edu.ua/>. – Назва з екрану.
10. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник]; частина I / Ю.М. Тютюнник; 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 358 с.
11. Фурман І.В. Процес управління фінансовою стійкістю підприємства та шляхи його вдосконалення. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2017. № 1 (19). С. 31-36.
12. Ісай О. Бухгалтерський баланс та його аналітичні можливості. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/20623/1/54-56.pdf>. – Назва з екрану.
13. Мощенський С.Г. Бухгалтерський баланс як засіб комунікації зацікавлених сторін бізнесу в інформаційній економіці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 19. С. 519-522.
14. Вдовенко Л.О., Черненко О.С. Інформаційна складова забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва аграрної сфери економіки. URL: <http://journal.udau.edu.ua/assets/files/89/Ekon/Ukr/4.pdf>. – Назва з екрану.